

**ЕКОЛОГІЯ
ПРАВО ЛЮДИНА**

Верховенство права для захисту довкілля

Правова позиція ЕПЛ ЩОДО НОВИХ «ЛІСОВИХ» ІНІЦІАТИВ

Правова позиція ЕПЛ щодо нових «лісових» ініціатив

Правова позиція МБО «Екологія – Право - Людина» стосовно пропозицій про внесення змін законодавства України, викладених у листі народного депутата України Прощука Е. П. від 01 листопада 2022 року за номером 01/11-2022/К та листі від Державного агентства лісових ресурсів України 02-07/5696-22 від 27.10.2022.

Узагальнено і відредаговано Кравченко О. В., Павелком А. В.

1. Наказ Міндовкілля № 749 від 15.11.2021 "Про затвердження Порядку ведення лісовпорядкуванняусі рубки головного користування, запроектовані базовим лісовпорядкуванням" вказує, що "Запроектований обсяг лісогосподарських заходів під час лісовпорядкування не є вичерпним, і постійні лісокористувачі та власники лісів можуть здійснювати лісогосподарські заходи, не призначені лісовпорядкуванням, за умови дотримання вимог нормативно-правових актів з питань спеціального використання лісових ресурсів та відновлення лісів."

Відповідно лісокористувачі зможуть здійснювати рубки головного користування не запроектовані базовим лісовпорядкуванням і не проходити процедуру ОВД.

Також, згідно публічних звітів ДАЛРУ <https://forest.gov.ua/agentstvo/komunikaciyi-z-gromadskistyuu/publiczni-zviti-derzhlisagentstva>, наявність процедури ОВД для суцільних санітарних рубок не призводить до масового всихання чи спалаху шкідників. З кожним роком площа всихання зменшується.

"Загальна площа всихання лісів, підприємств які належать до сфери управління Держлісагентства, станом на 01.01.2021 становила 258 тис. га,"

"За оперативними даними загальна площа всихання лісів, які належать до сфери управління Держлісагентства, станом на 01.01.2020 року становила 269 тис. га"

"За оперативними даними в 2019 році загальна площа всихання лісів по Держлісагентству становила 270 тис. га"

Тому сумнівним є доцільність повної відміни ОВД для суцільних санітарних рубок.

Суцільні санітарні рубки площею понад 1 га, а також усі суцільних санітарних рубок на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду не належать до планових і при їх здійсненні необхідним є врахування наявності на території, яка пропонується для проведення рубок, низки екологічних чинників, наприклад, цінних об'єктів рослинного та тваринного світу, водних об'єктів, котрі можуть постраждати у результаті проведення такої рубок. Саме запобігання такій шкоді шляхом планування заходів із збереження, вибору оптимальних способів рубок чи відмови від таких і покликана процедура ОВД. Тому такі законодавчі зміни матимуть негативний характер як у плані послаблення природоохоронної складової системи законодавства, так і у плані створення серйозних загроз біологічному та ландшафтному різноманіттю.

Також, зважаючи на щорічне збільшення обсягу заготівлі деревини рубками, відмінними від рубок головного користування, доцільним є запровадження іншого підходу - зокрема оцінки всіх рубок на етапі здійснення лісовпорядкування чи внесення змін до нього. Проте, це потребує внесення відповідних змін в Лісовий Кодекс для уникнення механізмів обходу ОВД.

2. Законом України №2321-ІХ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів" були внесені зміни в частині заборони лісорозведення на степових ділянках та заборони використання інвазійних видів при лісорозведенні. Переважна більшість земельних ділянок, не вкритих лісом в межах підприємств ДАЛРУ знаходиться в степових регіонах України. І тому спрощення процедури лісорозведення на таких ділянках буде не тільки суперечити логіці прийнятих нещодавно змін в законодавство, але й буде суперечити принципам ЄС - які в своїй кампанії з висадки 3 млрд дерев наголошують що мають саджатись правильні дерева в правильному місці. І саме в цьому допоможе процедура ОВД.

Також основним лімітуючим фактором для виконання програми Президента "1 млрд дерев" є саме відсутність вільних площ під висадку, в першу чергу в регіонах Полісся та Карпат. Запропоновані зміни жодним чином її не вирішують.

Жодного обґрунтування щодо заміни абзаци третьому пункту 2 частини третьої статті 3 Закону число «20» замінити на число «75» (а мова йде про проекти лісонасадження - достатньо масштабні) немає, тому його, на нашу думку, слід відкинути як необґрунтований.

Натомість цю проблему можна частково вирішити шляхом внесення змін в абзац другий пункту 2 частини третьої статті 3 але в частині розкриття поняття сільськогосподарського освоєння наприклад наступним чином : «сільськогосподарське (в тому числі розорювання пасовищ та сіножатей, корчування самосійних лісів) та лісогосподарське освоєння, рекультивация та меліорація земель (управління водними ресурсами для ведення сільського господарства, у тому числі із зрошенням і меліорацією) на територіях площею 20 гектарів і більше або на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду чи в їх охоронних зонах на площі 5 гектарів і більше, будівництво меліоративних систем та окремих об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних систем;»

Це дозволить додатково зберігати самосійні ліси шляхом ускладнення їх корчування і буде стимулювати передавати такі землі в лісовий фонд.

3. Чинна редакція фактично не дозволить виконувати вимоги директиви в частині оцінки знеліснення (deforestation), оскільки земельна лісова ділянка внаслідок зміни цільового призначення вже втрачає функції лісу. Наприклад парк чи кладовище вже не є лісом, незважаючи на збереження там певної кількості дерев. Тому пропонується редакція:

«зміни цільового призначення земельних лісових ділянок з метою їх використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства (окрім випадків зміни цільового призначення на землі природо-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення) площею 1 га і більше».

4. Найбільш вдалим терміном української мови, яким можна передати англійський термін "deforestation" ' є "втрата лісового покриву".

В україномовній літературі має місце застосування як терміну "врата лісового

покриву”, так і терміну “зnelіснення”.

Для розуміння того, що мається на увазі під терміном “deforestation”, варто звернутись до тлумачення цього терміну в науковій літературі, адже саме наукове визначення дає змогу зрозуміти, у чому полягають ці процеси і чому він є об’єктом оцінки впливу на довкілля.

Наприклад, Нешнл Джеографік визначає “deforestation” - втрату лісового покриву — зnelіснення - як цілеспрямоване суцільне вирубування лісових ділянок.

Джерело: <https://education.nationalgeographic.org/resource/deforestation>

За даними наукової енциклопедії Британніка:

Зnelіснення- це суцільне або вибіркоче вирубування лісів людиною. Оцінки зnelіснення традиційно засновано на площі лісів, вирубаних для використання людиною з метою отримання деревної продукції, а також під ріллю і посовища. На практиці суцільне вирубування передбачає вирубування на ділянці усіх дерев, що цілком руйнує ліс.

Джерело: <https://www.britannica.com/science/deforestation>

Тобто основним негативним результатом зnelіснення є втрата лісового покриву і, як наслідок, руйнування лісових екосистем. Процедура оцінки впливу на довкілля — це планувальна процедура, спрямована на попередження і максимальне зменшення таких негативних наслідків. Саме тому оцінка впливу втрати лісового покриву, зnelіснення на певних ділянках на усі складові довкілля (в українському законодавстві — площею більше 1 га) і є предметом процедури ОВД.

Хотілось би відмітити, що посилання на звіт ФАО для визначення терміну зnelіснення для обгрунтування відмови від проведення ОВД суцільних рубок площею понад 1 гі має ознаки маніпулятивності.

По першу, в обгрутування термін “deforestation” (втрати лісового покриву, зnelіснення) був застосований на як правове визначення, а лиш для розмежування рубок, пов’язаних із веденням лісового господарства і рубок, що мають на меті переведення земель і інші категорії використання. Це має сенс з погляду оцінки глобальних тенденцій зміни лісового покриву, збільшення нелісових земель. Метою цього звіту не є визначення екологічних впливів тих чи інших видів природокористування. Для цілей цього звіту термін зnelіснення було використано як “преведення лісів до інших видів землекористування незалежно від того, чи це спричинено людиною чи ні”. Визначення зnelіснення, таким чином, засноване на визначенні поняття лісу, що включає фізичні критерії (мінімальний поріг у 10 відсотків проективного покриття, 0,5 га за площею і від 5 м у висоту.

Джерело: <https://www.fao.org/3/cb9360en/online/src/html/deforestation-land-degradation.html>).

Саме ці показники як ознаки приналежності ділянки до лісу і доводять, що суцільно вирубаний ліс на площі 1 га не матиме проективного покриття 10% і висота дерев на такій ділянці становитиме менше 5 м. Тобто суцільно зрубана ділянка до досягнення

показника у 10% проективного покриття і досягнення деревами основного ярусу 5 метрової висоти лісом вважатись не може в принципі.

Отже, зважаючи на те, що суцільно вирубування на площі від 1 га є провадженням господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля (преамбула Закону України “Про оцінку впливу на довкілля”, для запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності — суцільних та поступові рубки головного користування та суцільні санітарні рубки на площі понад 1 гектар - доцільно зберегти у якості видів діяльності, що підпадають під оцінку впливу на довкілля.

5. Щодо Пункт 2 частини третьої статті 3 Закону: доповнити новим п'ятим абзацом такого змісту: 2 «вирубування дерев і чагарників у разі зміни цільового призначення земельних лісових ділянок з метою їх використання в цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства», то об'єктом ОВД повинна бути документація щодо зміни цільового призначення земельної ділянки, оскільки метою зміни цільового призначення є використання її у "цілях, не пов'язаних з веденням лісового господарства", тобто зміни у здійсненні господарських заходів та/або відмови від певних заходів. Саме такі зміни і повинні стати предметом оцінки впливу на довкілля, а вирубування дерев і чагарників (що само по собі є процесом) є лише похідним наслідком такої зміни цільового призначення. Крім того, похідні від зміни цільового призначення земельної ділянки види діяльності далеко не обмежуються рубками, а, як правило, передбачають значно масштабніші зміни включно із знелісненням. Тому таке положення у існуючому вигляді включати у Закон є недоцільним.